

gat d'Anzizu i situar-la en la història de Catalunya és el nostre deure i la nostra responsabilitat, en tant que dones (i homes), catalanes i de lletres. Decidida a superar-se, consagrada plenament als seus objectius, Anzizu va triar adquirir un fort compromís personal amb una institució, un país i una època. Ara i avui, des d'un altre segle, a nosaltres ens toca rescatar-la de l'oblit i fer-li els honors i la glòria que li pertoqueu.

Aquesta esplèndida biografia intel·lectual d'Eulària Anzizu és una mostra més de la presència del sexe femení a la cultura i a la societat catalanes del canvi de segle del XIX al XX. Tot i que no pot fer justícia a la multitud de dones, encara avui invisibles, que aleshores van dedicar la vida a les lletres, a l'art i al coneixement de casa nostra, el que sí pot fer és contribuir a inserir una perla en el fil del collar genealògic femení català, tan necessari, tan esperat.

Moltes gràcies família Anzizu per posar els fonaments, moltes gràcies Anna Castellano-Tresserra per obrir les portes del Museu de Pedralbes i brindar tota l'ajuda documental necessària i, finalment, moltes i moltes gràcies Maica Bernal per gestionar la informació de manera acurada, brillant i serena, i portar aquest vaixell a bon port amb entusiasme i generositat. Per acabar, només em cal recomanar urgentment la lectura d'aquest joell que brilla des de fa un segle, però, que, amb l'empenta d'aquestes persones, avui ha esdevingut una realitat!

Bibliografia

MARÇAL, Maria-Mercè (2004). *Sota*

el signe del drac. Proses 1985-1997.

A cura de Mercè Ibarz. Barcelona: Proa.

Pilar GODAYOL

(Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya)

Emili Samper Prunera

De l'anarquisme al folklore. Cels Gomis i Mestre (1841-1915).

Tarragona: URV, 2013.

Aquest és un dels estudis que ens mancaven per acabar de completar un panorama del que va significar l'aportació dels anomenats folkloristes en les bases del programa de la Renaixença. Queda encara feina per fer, però amb aquest llibre s'ha fet una aportació significativa a tal fi.

Emili Samper, després d'un pròleg de Llorenç Prats i d'una introducció en què exposa metodologia i fonts consultades, organitza els materials procedents de la tesi doctoral dirigida per Carme Oriol i Magí Sunyer en quatre capítols i un epíleg, a més de dos útils apèndixs. Prats, tot i la importància aclaridora del llibre de Samper, es ratifica que «el personatge de Cels Gomis se'ns fa escàpol, com si tingués una complexitat que no es deixés classificar de cap manera.» I respecte al seu pensament no pot delimitar-lo més enllà de dir que es va moure «entre una convicció anarquista, internacionalista i lliurepensadora i un afecte insubornable envers Catalunya».

El primer capítol, dedicat a la biografia, ens descobreix un renaixencista polifacètic. D'infant, tot i nascut a Reus, passarà a residir per Vilanova, Igualada i Cervera. Després hi haurà l'etapa d'estudis a Madrid per ser enginyer de camins, carrera que no acabarà perquè li surt feina en una línia de ferrocarril en construcció a Guadalajara. A partir de 1860 les estades llunyanes de casa seran constants, alhora que se li despertarà l'interès pel folklore i l'antropologia. La seva vida professional va estar marcada per un no parar geogràfic (mines d'Almadèn del Brogue, ferrocarril Girona a França, el de Sant Joan de les Abadesses, carreteres a Dosrius, de Santa Coloma de Queralt a Montblanc, de Salamanca a Càceres...) fins que es casa i s'estableix de manera més estable a Barcelona. El 1878, l'Associació d'Excursions Catalana el nomena soci delegat en els llocs que freqüenta. I va ser des d'aquesta posició que va escriure molts materials no recollits en volum però publicats a diferents revistes i periòdics que configuren una obra dispersa però amb aportacions molt interessants i heterodoxes en els inicis de la literatura folklòrica catalana.

Els seus interessos culturals van ser molt polivalents. Així, en un viatge de feina a la zona de Monsó i Benasc escriu unes notes que palesen la seva sensibilitat lingüística aplicada a l'estudi del català d'aquelles valls. Va tenir un paper decisiu en la creació de la Biblioteca Arús al costat de Valentí Almirall i Conrad Roure. I ja entrat el segle xx, tingué un protagonisme destacat en la revista *Cataluña*, editada

per la casa Tasso, en la qual publicarà diferents manuals pedagògics i el recull poètic *Cantares*. Tot i l'ús del català com a llengua instrumental en les seves incursions en revistes catalanes com *L'Avenç*, les aportacions de Gomis en els diversos camps que explorà van ser sobretot en castellà.

El segon capítol està dedicat a la seva ideologia política. Si el títol del llibre dibuixa una trajectòria que el porta de l'anarquisme al folklore, molt abans el republicanisme l'havia acostat a l'anarquisme. Tot i procedir d'una família de tradició monàrquica, ben aviat abraçà el republicanisme federal d'Almirall, per després de la Revolució de Setembre de 1868 connectar amb l'anarquisme, això sí sempre amb el signe del catalanisme naixent. Samper documenta una trobada a Locarno amb Fanelli, l'enviat de Bakunin a Espanya, que Gomis va rebre a l'arribar al país, i un altre amb el mateix líder anarquista. Arran del seu compromís polític, el 1870, s'hagué d'exiliar durant uns mesos a Ginebra. Ja en la dècada dels vuitanta donà a conèixer a les pàgines de *Lo Catalanista*, *La Tramontana*, primer periòdic anarquista escrit en català, i *L'Avenç*, tot de poesies de combat, material únic en el nostre panorama literari d'aleshores. En aquesta línia, el 1899, escriví una lletra per a l'himne dels segadors de contingut obrerista i revolucionari als antípodes de la que enlllestí Guanyavents.

El tercer capítol està dedicat a la seva crucial afecció a l'excursionisme i el folklore. Tingué un paper destacat en els inicis de l'Associació d'Ex-

cursions Catalanes i, sense dubte, fou indestruïble de la seva dedicació a l'estudi del nostre folklore. Col·laborarà habitualment a les pàgines del butlletí de l'entitat, però també se significà amb la donació de materials diversos que arribaren a constituir la «Col·lecció Gomis» amb objectes i documents de tot tipus recollits per les múltiples geografies per on va passar. El 1882, publicà un interessant *Aplech de cançons populars catalanes* recollides conjuntament amb altres folkloristes. El 1885 participà en la fundació de la societat Folk-lore Català com a secció de l'AEC, efemèride de gran transcendència en la història del folklore del nostre país. Gomis hi féu aportacions ben diverses que abracen de la botànica popular al folklore a l'anglesa passant per les aportacions lexicogràfiques, la meteorologia o la zoologia.

El quart capítol tracta de l'ampli ventall d'activitats literàries i culturals que va dur a terme: des de la creació poètica a la traducció o del paper com a editor, lexicògraf i narrador. La producció poètica abraça més de quaranta anys de textos publicats en diversitat de capçaleres i en dos reculls, *Cantares* (1890 i 1906) i *Aubades y capvespres* (1913). En moltes de les altres manifestacions, com les ja esmentades de caire més folklorista o de literatura excursionista, és una llàstima que encara no s'hagin aplegat en un sol volum les seves aportacions més destacades i originals. Sobretot si amb Samper acordem que és un folklorista al marge de la tendència generalitzada del romanticisme, que buscava «L'ànima del poble». Gomis amb l'aplicació

de la seva ideologia anarquista i el mètode científic pretenia fer evident l'aspecte irracional de tot tipus de creences, inclusivament les religioses.

Les seves traduccions pedagògiques el porten a l'edició de nombrosos manuals científics i escolars d'altres autors però també de seus en castellà a l'editorial Barcino o a la Casa Editorial de Lluís Tasso i, ja en 1932 en català com la *Geografia de Catalunya*, fruit divulgador de la redacció del volum III de la *Geografia general de Catalunya*, de Carreras Candi, dedicat a la província de Barcelona.

Un apèndix detallat de totes les seves publicacions entre 1869 i 2010, tant en vida, doncs, com després de mort, dóna idea de la vasta i diversa producció de l'escriptor. Un altre contextualitza la seva trajectòria vital i intel·lectual en el marc català i universal.

Sense dubte, Gomis va ser un intel·lectual polièdric i polifacètic, la dispersió del qual en les seves múltiples dedicacions ha fet que ens n'hagi arribat una valoració esbiaixada i incompleta. El llibre d'Emili Samper esmena aquesta recepció i situa el personatge i l'obra en les coordenades de recuperació de les aportacions de tants ideòlegs i activistes polítics i culturals, avui força o molt oblidats, que posaren les bases de la nostra contemporaneïtat.

Llorenç SOLDEVILA I BALART
(Universitat de Vic-Universitat
Central de Catalunya)